

often neglected emotional complexity behind skewed sex ratios which accompanied layered decision-making of Chinese parents committing infanticide.

Tim Riswick

Radboud Universiteit Nijmegen

J. Dumolyn en T. Mampaey, *België. Een geschiedenis van onderuit*. (Berchem: EPO, 2012) 254 p. ISBN: 978-94-91297-34-2.

België. Een geschiedenis van onderuit beoogt geschiedschrijving anders te behandelen dan een bepaalde aanpak met de klemtoon op de rol van de machthebbers in de geschiedenis. Het werk wil de 'geschiedenis van de kleine man' belichten, al past hier een kritische noot. Dat de eerstgenoemde aanpak ooit de hoofdstroming in de geschiedschrijving was, zal niemand ontkennen; dat het nog steeds die is van de huidige generatie historici is betwistbaar.

Het werk waaraan 15 auteurs een bijdrage hebben geleverd kan worden verdeeld in twee grote delen met enerzijds de focus op drie sociale groepen (arbeiders, boeren en leerkrachten) en anderzijds de focus op een waaier van thematieken (de levensstandaard, de volkscultuur, het geloof en de strijd voor sociale en politieke erkenning). Elk van deze thema's wordt chronologisch behandeld en dit over een periode van ietwat minder dan 1000 jaar. Het behoeft geen betoog dat een dergelijke aanpak in een boek van 244 pagina's niet alle thema's kan behandelen (zo vinden we er relatief weinig terug over migranten) en onmogelijk anders dan een weergave van een aantal momentopnamen kan zijn, zoals Jan Dumolyn ook terecht aanhaalt in de inleiding. Zo zal bv. in hoofdstuk 4, 'De strijd voor sociale en politieke erkenning' vlot overgestapt worden van Damme (1280) naar Gent (1477), Seraing (1879), Leuven (1902), Gent (1970), waardoor andere periodes onderbelicht of zelfs niet vermeld worden. Dat doet echter niets af aan de waarde van de periodes die wel behandeld worden; deze brengen (en dat geldt ook voor alle bijdragen) soms verrassend nieuwe elementen aan, geven originele getuigenissen en kunnen inspirerend werken voor de lezer die zich verder in de materie wil verdiepen. Zo bieden de bijdragen over de volkscultuur, over het geloof en de levensstandaard eveneens een waaier aan interessante getuigenissen en documenten.

De editors verantwoorden hun aanpak in de inleiding, tegelijk een must om dit werk goed te begrijpen. Ze zijn zich ervan bewust dat de definitie van 'de kleine man' (of ietwat verder 'de gewone mensen') niet zo eenvoudig is, en een intuïtief aanvoelen daarom nog geen goede definitie oplevert. Jan Dumolyn erkent het probleem en stelt: we 'kiezen .. voor een vage omschrijving: de grote massa van

hen die in elke klassenmaatschappij eigenlijk geen stem krijgen en dus minder in de historische bronnen opduiken' (p. 12). De bijdragen over de boeren, de arbeiders en de leerkrachten moeten in dat perspectief gezien worden: ze behandelen drie belangrijke klassen of groepen in de samenleving en de evolutie doorheen de tijd van hun positie. Jan Dumolyn voegt eraan toe dat er vanuit dat perspectief nog andere groepen zijn die geen stem krijgen: vrouwen en niet westerse volkeren. Spijtig genoeg vinden we in de rest van het werk daarover relatief weinig terug. Tenslotte houden de editors er uitdrukkelijk aan hun geëngageerd-zijn te beklemtonen ('geen neutraal geschiedkundig document .. het kiest ook duidelijk kant', p. 8), wat het voordeel van de duidelijkheid heeft maar sommige historici wellicht zal doen steigeren.

Uit het boek leer je alvast dat perioden van relatieve welvaart en bittere armoede elkaar door de geschiedenis heen afwisselen. De massa getuigenissen en aangehaalde documenten maken dat het opzet om de geschiedenis van de 'kleine man' te belichten alle eer wordt aan gedaan. Teveel om allemaal in een recensie te verwerken, maar alvast voldoende de lezer aan te sporen om het boek ter hand te nemen.

Spijtig genoeg is de titel met zijn klemtoon op 'België' enigszins misleidend. Het werk omvat immers een tijdsperiode die ver voor het ontstaan van België teruggaat, wat de potentiële lezer op het verkeerde been kan zetten. Overigens is het werk, ondanks de titel, toch meer gefocust op Vlaanderen dan op de Belgische context. Zo beschrijft het hoofdstuk 'Geloof en vrijzinnigheid' verhoudingsgewijs toch eerder de situatie in Vlaanderen en dan nog vooral op het Vlaamse platteland dan de situatie in de steden en in Wallonië, al wordt die wel heel kort behandeld. Dit kan ook voor het hoofdstuk over cultuur gezegd worden.

Het boek vermeldt uitdrukkelijk in de inleiding geen voetnoten te willen gebruiken 'om de leesbaarheid te vergroten'. Dat lijkt eerder een zwak argument; voetnoten hoeven geen effect op de leesbaarheid te hebben, maar ze zijn wel essentieel om de historische kritiek zijn werk te laten doen. Blijkbaar zijn ook niet alle auteurs het hiermee eens want her en der duiken wel degelijk referenties op. De literatuurlijst omvat weliswaar een degelijk, alhoewel beperkt pakket werken, maar er ontbreken toch enige belangrijke standaardwerken. Een en ander heeft niet verhinderd dat occasioneel fouten opduiken in het werk. Zo wordt het aantal stemgerechtigde Belgen in 1831 op 11% vastgepind, terwijl er slechts 46000 mannen stemgerechtigd waren (p.127). Dergelijke schoonheidsfoutjes doen echter geen afbreuk aan de vele tientallen wetenswaardigheid die de horizon van de lezer verruimen.

Frans Buelens
University of Antwerp